

Весна Капор

ГОСПОДИНЕ МОЈ...

Милораду Екмечићу

Прича ми се наместила.

Гадно. Као со на рану. Као крузер на видик суженог заливског предела. Обуците беле кошуље. Време је.

„Комшије, извините, имате ли какав повећи нож? Оштар”, чујем своју жену.

„Ево два. Један рецкави, један обични, па који вам паше.”

„Одмах враћам, само да средимо лубеницу.”

„Ма не журите. Тренутно нам не требају.”

У тренутку док сечиво утопљено у дршку јарке боје, прелази из руке у руку, отвара се немушти зјап у разговору. Нелагода, боде, одједном и комшију и моју жену. Ножеве додирују тек толико да не испадну из руку. Гледају се празно и натегнуто. Као да су упали у јаму баздању.

„Јесте ли је приклали?”, пита доцније комшија, док размењујемо поздраве. „Немам појма”, велим.

Црвено срце лубенице мирише у морском поткровљу. Сочно. Меко. Јуче узбрано негде у Чачку.

„Овакво је срце наше Србије. Топло. Слатко. Податно. И раскомадано.” Моја вољена жена има арсенал сентиментално-моралистичких метафора и док их дели са мном, њена радост расте као цвет.

Море је раскошно, море је смирујуће, море је утешно. Море је немушто. И баш га брига ко стоји на малој понти испод које мрежасто развлачи сунчеве зраке. Као саће.

Израна, на малу понту, иза разнобојно офарбаних дрвених вратница, излећу купачи. Купачи, по цео дан стересају слане капљице са својих тела.

Семир, наш комшија, и ја убацујемо опушке у импровизовану пепељару, пластичну чашу са поклоцем, напуњену водом. Мрешка се сунце на нашим раменима.

Рускиња до нас питала је јуче, моју жену, да ли се разумемо, сви ти језици, каже: црногорски, српски, хрватски, босански... да ли се разумемо, горко узвраћамо? Боље него ико, одговара моја жена. И следи цела историја о старословенском и словенским језицима. Искључујем прекидач у уху. Плоп.

Поподне, као чапље, стојимо на једној ноzi. Понта је препуна. Делујемо као весело друштво.

Плави белопути Татарин, који говори руски, доводи троје малих. Једно од њих, хвата ме за руку и води на купање. Смех и одобравање таласају се под облацима. Сви се разумемо.

Разговарамо у презенту, свакодневно. Са помало куртоазног футура. И бојажљивог плусквамперфекта. Толико да се не именује ништа што би потакло нелагоду.

Шта мисли Семир?

Волео бих да знам. Шта мисли Семир. Ко је Семир? Можда је пуцао, на оној заравни изнад града. Какво му је срце, испод округлих очију?

Шта мисли Марко?

Волио бих да знам. Шта мисли. Старији је од мене. Био је у рату, сигурно. Можда је палио куће, као што припаљује цигарете?

Семирова жена, каже да јој је Београд на срцу. И да јој је службовање Унији европских народа ту баш, као код куће. Потом помиње Маракеш, па Сан Дијего, па Влахе у Србији... па Алању, па Сицилију. На крају довикује мужу из воде: „Ти, болан, не разумијеш само овај наш језик. Кад ти кажем да причуваш дјецу.”

Тако треба да изгледа савремени човек, испрограмиран у Пентагону. Цивилни војник, у мисији, шапуће на ужарено уво, моја жена, која иначе не престаје да прича са свима редом.

А кад сте ви изашли?

Са суседне мале понте, бивша лепотица са тешким причама испод језика, пита службенике ЕУ, Семира и његову веселу жену. Кад сте изашли из Сарајева? Кад су прострли оне војнике као стазу, кад су их поубијали, ми смо тек тад схватили шта нас чека, објашњава им.

Непријатност се разлива као талас. Но, Семир, службеник ЕУ, остаје прибран. Каже, ми смо при мисији, дипломатски. Дипломатски, нема шта. Госпођа са суседне понте, тужна у својој мрачној минулој лепоти, увлачи своје приче под тамне наборе подочњака. Њен живот је сабран у питању: кад сте изашли? И ништа није снажније од тог часа. Двадесет година, зарања у ту воду, видим.

Обуцимо беле кошуље. Данас ће васкрснути мученици, још једном. И опростимо. Чита моја жена, сузно. Пребиловци су место васкрсења.

Боље је бити потомак убијеног него убице. Истина, каже она у магличастом врелом августу, док камени врхови иза њених леђа израњају из мора, стремећи небу. Планине су као човек, увек у неутаженом стању. Између дна и врха, између земље и неба. Мислим да би било добро умирати на планинама, кажем. То ми делује као сигурна вечност.

Семир и ја стрпљиво и концентрисано, данима, убацујемо опушке кроз поменуту рупицу пластичне чаше у коју је неко удахнуо час задовољства, утоливши жеђ. Моја жена је празни и испира у мору, сваке ноћи пре затварања зелених дрвених врата. Мисли да је глупо оставити отров тек тако на понти. Сипа мало чисте морске воде. Дан на мору мора почети прозрочно, чак и у импровизованој пепељари – чаши. Извол'те, трујте се, каже она.

Вељко, лагано плива. Прво се дуго у плићаку прска, па брчка, све загледајући умиљато свет око себе. Као добродушно дете. Долазе Турци, неки дан рече. Померио сам ваше пешкире. Да они имају места. И да ми будемо ближе. Ми, наши. Он певуши. *Три мџера сомоша*. И друге бећарске. Живи на ободу Новог Београда, тамо где се небодери круне и почињу тужне равнице. Тамо, он упрегне своје парадне липицанере, бичем фијукне тек да употпуни атмосферу, и кас се чује ситно, и нестварно у ветру што јури ка прозорима, ка граду у коме ће се разделити у стотине рукаваца. У граду ништа није цело. Ни човек. Ни ветар. Ни суза. Гледајући бродице, неки дан, вели: Е, Бого, ми купујемо тракторе, а они једрилице. Видим, не би се мењао. Каже, лане је мислио купити стан, овде, на обали, али комбајн, испао повољно. А за своје паре, могу гди хоћу, каже. Стан је омча. А комбајн на ветру, док гута класала поља, црвен као змај, брекће и шуми победом. Смирајем. Радошћу.

Гледа нас дубоком притајеном сумњом, док пушимо. Семир и ја.

Веселе рјазанске Рускиње, на суседној понти, куртоазно климају главом баки Ањеши, Татарки. Ретко разговарају. Уобичајено питање: Какава вада? И кратки одговори. Топлаја. Прекраснаја. Холадна. Месецима, тиха, мудра топла, улази господствено у воду, смешка се деци и, мада на прагу деведесете, дубоко ужиљена у свет, трепери од живота.

Каже, нормаљна, код нас у Туркменистану, учимо руски. И матерњи. Блиски су наши односи. И пуни уважавања. Са унуком, свеједнако, растреса геополитичке проблеме и посвећено му спрема здраве оброке. У једно жарко подне, стрчавајући у море, чујем како разложним, мирним гласовима разматрају тему: како, кад и због чега се распао СССР. Леон, тако се зове, зачудно плави Татарин, студира међународно право у Холандији. Каже, воли Србију. Посебно му се свиђа Ужице.

Моја жена разговара, дакле, са свима. Редом. Без задршке. Наш син вели, Мајко, Бог зна који ти то језик говориш. Ти само мислиш да је руски.

Крузер је већи од свих насеља на обали. Крузер је неман која гута смисао мора. И летовања. Никола Маловић је, баш одлично, о томе писао, обавештава друштво, моја жена.

Ви сте, исто, сигурно, из Сарајева? А кад сте изашли? Чује се поново, питање професорке ликовног. Њен прозукли глас, указује се као једини траг мрака запечаћеног у свима, дубоко.

И мада је тишина расута свуда, околу, пливају парчићи неизговорених речи. Као да се извлаче из наших грла, из глава, и расецају путеве меркајући се. Једино, оне веселе Рускиње, цео боговетни дан, уједначеним гласовима, јасно и гласно, не хајући ни за што друго, попуњавају часове, речима и смехом. Не дотиче их ништа. Само желе да забораве. Све да забораве. Сем тога да су ту. У податној светлости, у раскошној плавети. Свесне, неком дубоком горком мудрошћу да се ништа неће поновити. Пуни су дани њихових дивних, обичних живота. Свет је за њих јесења берба.

Семир и његова жена ословљавају се, типично, као и сви парови са малом децом: Мама и Тата. Мада, моја жена каже: И ми смо овако у Дубровнику. Сећаш се? А децу смо обучили да углавном буду неми. Био је то једнодневни излет. Сутрадан, спуштајући се у Боку, они су нас питали: Смемо ли на овом мору да причамо?

Шта мисли Семир?

Семир ужива. И не осећа страх. Један је од оних што носе унутарњу слободу као принцип. Провео је детињство овде, на мору. Нису му сметала звона са цркава. Тихи корази из Цркве Госпе од Милосрђа нити лековита тишина из затајене црквице Василија Острошког. Море увек све повеже. Умери страсти. Пред пучином занемаш.

Ипак. Гранате, ипак чизме у бату, ипак подруми... Трчи за белим камионетом у коме седе један Индијац, један Француз и један Шпанац. Понавља на одличном енглеском (а и да није такав било би свеједно, јер ова тројица једва сричу исти), поведите ме, поведите ме. Тако почиње његов пут до дипломатског царства ЕУ. Или можда: комшија улази и каже, идите одавде. Брзо, брзо... нема шта да се чека. Све је отишло у ПМ. Или је то био неки очев ђак? Па дуге претеће ноћне сенке. Чудно, све је измешано у сећању. Као неки казан, у коме се крчкају сећања. Измешана, горућа, бона... „Немој само Влахињу женити, каже нана, нана, „видиш како ти је прошо ћаћа, нигдје приспио!” Семир се чуди. Шта фали ћаћи? Увек је насмијан. А шта фали мајци, то тек није могао схватити. „Слушај, баба, говорила би му док је одрастао. Додуше, после је говорила, чувај оца. Нигдје приспио!” Или је ћаћа једног дана рекао, идемо мали. И повео га у канцеларије Унпрофора... Чудно, није сигуран у веродостојност почетка приче. О себи и Еуроци. Као да се покварио неки прекидач на пројектору, и та сцена увек је другачија.

Стопут пита оца, како је све почело? Како је почело? Али, није сигуран ни у његова сећања.

Бесан сам. Одлажем папир. Шта ја знам о овом свом комшији, Семиру?

Отвара преговарачка поглавља. Бла бла бла.... каже Милена. Шта, диван човек, плаћен да отвара поглавља после којих ће у сваком кварту живети неке угрожене скупине... а службеници ЕУ, моћи ће истраживати морске звијезде, где год пожелe.

Бог те вид'о, та ЕУ, бре, има апаратуру ко САД! Чиновнике, извршитеље, секретаре, тимове... војска им је, додуше у Америци. Слажу се Вељко и Милена. (Не прихватају опаску да је обрнуто. Да им је мозак у Америци.) Задивљени су, први пут виде дипломатске таблице, те империје.

Август пече. Обуците беле кошуње, рекли су моме ђеду и комшијама, водимо вас на састанак са поглавником. И обукли су. Уноћ је покуцао, Авдо Смајов, и рекао баби: Бјeж'те овог часа! Бјeж'те у брда Црногорцима. Не чекајте Остоју.

Остоју су сутра на том састанку, маљем. У бијелој кошуљи. Баба са петоро преживела у брду. Скончала у колонизацији. Земља национализована. Кућа раскућена. Нигде камена нема. Бојација, Остоја Капор. У некој јами хуји.

Обуците беле кошуље, моја жена Милена, понавља као рефрен владине речи. Ипак, запало нас да сакупљамо глчане морске слане каменчиће, баш сад. Док Пребиловцима хује тужне радости. Све има своје разлоге, мислим.

Склопи очи и све ће нестати. И мала понта. И Рускиње, и Татари, и жена са тужним подочњацима. И рибице у мрежастом, сунчаном луку. Склопи очи.

Милениног оца донели су из Подвележја, растављеног у делове. Растављеног од живота. Од обличја. Уместо носа црни згрушани цвет, кроз уши на ливади, мирисала кадуља, руке од лаката, на жбуњу глога, чизме, у којима уморним жуљевитим ногама излази из дворишта, и каже, за пет дана, са ногама до колена, нису донели. Замео се корак. И убици и убијеном. У џепу, била цедуља: поздрав од Авде. Милена има 15 година. И црне рупе у очима.

Милена је моја жена.

Мрско јој је кад чује: гинуло се без смисла. Како би ти сад своју гузицу шетао отуда, да се није гинуло?, пита свакога ко посумња.

Гужвам папир. Гужвам предео у очима.

Немогуће је забележити ову причу. Речи су мале. Речи су несталне. Речи су крхке. И недовољне. А опет, речи су једино место где свет почива.

Мама и Тата, купају се, спокојно. Врело је и сами су у мору. Милена, моја жена, каже, ах, та радост брачне самоће коју уграбиш док ситна деца спавају! Сецка брижљиво лубеницу на коцкице, спушта се као цветни жбун (таква јој и хаљина и душа), и на понту, између лежаљки,

оставља чинију сочног срца. Прија, то тако младим љубавницима у браку. Смеје се.

Увече, Семир и ја, у тишини убијамо свој васкуларни систем дугим увлачењем дима. Чисто задовољство. Мама и Мама, смеју се. Слатко.

Добро је да се нисам одазав'о на мобилизацју. И завршио као Петко. У комадима. Ни гроб му се не зна. Сунце им јебем, па они су исти. Трепће тужно и збуњено Вељко. А ономад, кад је чуо да долазе Турци, мислио прави Турци, кад оно наши, само тамо службовали, померио пешкире, овима, а они гле сад, ништа не хају. Сви седе где им падне на ум. Чак су и баку Ањушу притерали да седа где стигне. Помера се, мења места, а до јуче имала само своју лежаљку на коју нико није седао.

Ова луда Милена, све испомешала, мисли Вељко док шакама захвата воду и пушта да се осипа кроз прсте. Као време. Али, ко може да јој замери. Смеје се тако звонко.

Крузер са путницима из ЕУ, квари нам и замагљује поглед. Загађује воду. Избацују своја срања овде, каже Мама. Не разумијем, какав им је то провод, болан! Хајд' кажи. Укрцаш се ко заробљеник.

Истичу врели и тихи дани одмора.

Онај нож којим смо расекли срце сочне лубенице, и онај други рецкави, враћамо на сто комшијске терасе. Хвала, велимо углас. Ма, не требају нам, још. Веле они. Нека, нека, требаће вам. Газде су лепо домаћински разместили прибор. Ово припада вама. Каже Милена. На ножевима се огледа свет. Плаветно небо. И грана мирте.

Звонак је дан. Прозрачан. Седимо на понти. У облаку живота. Гласови у презенту, речи ведрине, речи олакшања, речи подозрења. Речи лета, као паперје, топле и једино важне, умотавају нашу понту.

Семир каже мојој жени, Госпођо, стварно ћете нам недостајати.

Вељко ништа не каже.

Семир и ја се смејемо.

Облак живота, плови. Као крузер.

Испод тог облака су наше приче. Стешњене, дубоко безгласне, громовите, љуте. Вечне.

Ћутимо и увлачимо димове.

Земља која њише све наше мртве, испод колутова, мирише. Наша земља. Подне је. Беле кошуље, у Милениним очима, постају заставе.

Господине, службениче, било нам је задовољство, каже. Безгласно, још тренутак гледамо пучину.

Господине мој, на пучини, у земљи, у цвату, у клици, у бехару, у листу, у рађању и умирању. Безгласно се шири дубоко разумевање, између нас. На понти у врели подневни час.

Опрости нам, само ми разумемо наша клања и орања.